

Almanya'da Zorunlu Eğitim Çağında Çocuğu Olan Velilere Öneriler

Her eğitim-öğretim yılı sonu geldiğinde sadece öğrenciler değil aslında veliler de karne alıyor. Başarı durumları karnede belirtiliyor, kimi öğrenciler bir üst sınıfa geçiyor, kimileri diploma alıyor. Bazı öğrenciler ilkokuldan ortaokul türlerine ya da ortaokul diplomasıyla liselere veya meslek okullarına geçiş yapıyor. Bir kısmı da lise ve dengi okullardan mezun olarak üniversiteye veya iş hayatına başlıyor. Zorunlu eğitim çağı bitene kadar devam eden eğitim-öğretim süreçleri ülkelere göre değişiyor. Örneğin Türkiye'de ortaokuldan liselere geçiş hem diploma notuyla hem de sınavla olurken Almanya'da liselere geçiş sadece diploma notuyla mümkün. Sınıf geçme veya sınıfta kalma kuralları ülkelere göre farklılık arz ediyor.

Gerek sınıf geçmede gerekse bir sonraki kademe okullarına geçişlerde öğrencinin derslerdeki performansı kadar sınıf geçme ve mezuniyetle ilgili kurallar da belirleyici oluyor. Sınıf geçme kuralları ve hangi durumlarda sınıfta kalınacağı Almanya'da ayrıntılı bir şekilde kurallara bağlanmış durumda. Bu nedenle sürecin takibi ve kurallara uygunluğu veli ve öğrencilerce kontrol edilebiliyor. Ancak öğretmenlerin öğrenciyi değerlendirmeleriyle ilgili aynı şeyi söylemek mümkün olmayabilir. Çünkü öğrencilerin sınıf içi performanslarının değerlendirilmesinde dünyanın her yerinde gözleme dayanan bir değerlendirme söz konusu ve sözlü notu olarak karneye etki ediyor. Almanya'da öğretmenlerin öğrencileri yazılı metinler üzerinden değerlendirmesine yönelik araştırmalarda, öğretmenlerin özellikle Türk isimli öğrencileri diğerlerine kıyasla daha düşük notla değerlendirdiklerine ilişkin bulgular ortaya kondu. Bu konuyla ilgili en son yayınlanan araştırmalardan birisi de 2017 yılına ait. [1, 2]

Çocukların eğitim-öğretim hayatında kişisel ve akademik gelişimlerini etkileyecek derecede önemli geçitler var. Bir üst okula veya aynı sınıf düzeyinde farklı bir okul türüne geçişleri, öğrenim hayatındaki geçitler/eşikler olarak adlandırmak mümkün. Anaokulundan başlayarak ilkokul, ortaokul ve liseyle devam eden zorunlu eğitim süreci insan hayatında çok önemli bir evre.

Özellikle anaokulu ve ilkokul döneminde çocuklar başarılı olmak için velilerin daha çok ilgi ve desteğine muhtaçlar.

Anaokulu, nadili farklı çocuklar için ayrı önemde

Anaokulu, eğitim-öğretim hayatına atılan ilk adımdır. Anaokuluna devam etmek, dil gelişimi ve eğitim-öğretime hazırlık için fevkalade önemli. Almanya'da anaokuluna devam etme oranı yüzde 90'ın üzerinde seyrediyor. [3]

Okul hayatına uyum adımlarının atıldığı bu temel aşamasında velilerin eğitim kurumlarıyla iyi ilişkiler kurması ise oldukça önemli. Çocukların gelişimlerini yakından takip etmek, oluşabilecek aksaklık ve eksiklikleri zamanında tespit edip eğitim kurumlarıyla işbirliği içerisinde çözüm geliştirmek gerekir. Anaokulları, çocukları okul hayatına hazırlamanın yanı sıra göçmenler ülkesi Almanya'da anadili farklı olan çocukların ilkokula devam etmeye yetecek seviyede Almanca öğrendikleri ilk eğitim kurumlarıdır. Bu bağlamda da Almancası olmayan veya yetersiz olan çocukların dil gelişimleri, velilerce takip edilmeli ve öğretmenlerden düzenli bilgi alınmalıdır.

Yine anaokulları seçilirken göçmen çocuklara yönelik programları olan, göçmen çocuk eğitimi konusunda tecrübeli ve hatta mümkünse Türkçe konuşan öğretmeni olan anaokulları tercih edilebilir.

Artık üç yaş altı çocukların da anaokullarına alınmaya başlanmasıyla birlikte Almanya’da birçok şehirde anaokulu ihtiyacı ortaya çıkmış durumda. Son zamanlarda artan göçmen sayısı da anaokullarına duyulan ihtiyacı artırdı. İhtiyacın karşılanması için özel girişimcilerin anaokulu açması belediyelerce teşvik ediliyor. Yeni açılacak anaokullarının iki dilli veya çok dilli olarak planlanması göçmen kökenli çocukların dil gelişimleri açısından son derece önemli. Bu konuda Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklarının (YTB) anaokulları açılmasına yönelik teşvik programları bulunuyor. Göçmen kökenli çocukların anaokullarına devam oranları 2017 istatistiklerine göre, yüzde 70 iken, göçmen olmayan çocuklarda devam oranı yüzde 100 civarında. Başarılı bir okul hayatı için Türk veliler, çocuklarını anaokullarına göndererek devam oranını yüzde 100’e çıkarmalıdır. [4]

İlkokul: Önemli bir eşik

Anaokulu sonrası ilkokula kayıt aşaması da velilerce özel dikkat gösterilmesi gereken eşiklerden biri. Almanca dil yetersizliği veya göçmenlik vasfı dolayısıyla sosyo-ekonomik arka plandan kaynaklanan nedenlerle akranlarına göre öğrenmede zayıf kalan çocukların, öğrenme güçlüğü çeken özel çocuklar kategorisine alınması talepleri olabiliyor. İlkokula kayıt sürecinde okul yetkililerinin anaokullarıyla istişare ederek göçmen çocukların özel eğitime tabi gruba dahil edilmesi için ailelerden imza talep edebildiği biliniyor. Farklı nedenlerle anaokulunda Almancayı yeterince öğrenememiş çocukların gelişimleri aile tarafından iyi takip edilmiş ise bu aşamada ilkokul yetkililerine durumu anlatmak daha kolay olacaktır. Zaten yasalara göre, velilerin imzası olmadan öğrenciler özel eğitime tabi çocuklar grubuna alınamıyor.

İstatistiklerde ‘*Förderschule*’ Özel Eğitim Kurumlarına devam eden Türk öğrenci oranları son yıllarda eskiye göre oldukça azalmış görünüyor. Ancak IT NRW istatistik kurumundan alınan verilere göre, hâlâ ‘*Förderschule*’ öğrencileri *Gymnasium* türü ortaokullara giden Türk öğrencilerinden fazla. Özel eğitime alınmak istenen öğrencilerin aileleri, çocuklarının bu durumda olmadığı kanaatindeyse imza atmadan önce mutlaka uzmanlardan yardım almalılar.

İlkokulun ilk iki yılı okula başlangıç kademesi (*Schuleingangsphase*) olarak adlandırılıyor. Bu dönem, öğrencinin yeteneğine ve öğrenme hızına göre bir, iki veya üç yıl sürebilir. Üçüncü yılın sonunda bu kademe biter ve öğrenci üçüncü sınıfa geçirilir. Okula başlangıç kademesinde zorluk yaşayan çocukların desteklenmesi amacıyla öğretmenleriyle kurulacak iletişim oldukça önemlidir. Alınması gereken tedbirler varsa zamanında alınmalı, atılması gereken adımlar atılmalıdır. Bu aşamada velinin imzası veya onayı olmadan, öğrenciye sınıf tekrarlatılması veya özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar kategorisine alınması mümkün değil. Ancak uzmanlarca konulan teşhislere dayanılarak veli izni olmasa da okul tarafından tek taraflı kararlar alınması istisnai hallerde mümkün.

Ortaokul düzeyinde bilinçli bir yönlendirme şart

Çocukların eğitim-öğretim hayatındaki bir diğer önemli eşik dördüncü sınıf sonrası ortaokul türlerine yapılan yönlendirmedir. Öğrencinin okul başarısına göre hangi ortaokul türüne gönderilebileceğine yönelik yönlendirme, öğretmenlerce ilkokul 4. sınıf birinci dönem karne notlarına göre yapılır. Tabii ki sınıf öğretmenin öğrenci hakkındaki genel izlenimleri de notlar kadar önem arz ediyor. Almanya’da sınıf öğretmenlerinin/okulun okul tavsiyeleri bazı eyaletlerde bağlayıcı iken bazı eyaletlerde bağlayıcı değil. KRV Eyaletinde okula

yönlendirme tavsiyesi bağlayıcı olmamakla birlikte ortaokullar kayıtlarda bu tavsiyeleri dikkate alarak öğrenci kaydı yapıyor.

Alman eğitim sisteminde üç farklı ortaokul türü var. Başarılarına göre öğrencileri seçen ve gruplandıran bir sistem. Bazı eğitim bilimciler ortaokul kısmındaki bu üçlü yapıyı eleştiriyor. Biraz da bu eleştirilerin etkisiyle, halk gözünde iyi imajı olmayan en düşük seviye okul türü olan Temel Eğitim Okulları (*Hauptschule*) Eğitim Bakanlıklarınca kapatılıyor. Bunların yerine birçok okul türünü içinde barındıran karma okul türleri açılmaya başlandı.

İlkokuldan sonraki yönlendirme aşaması birçok bilimsel araştırmaya da konu olmuş durumda. Genel olarak IGLU (Uluslararası İlkokullarda Okuma Becerisi Araştırmaları) sonuçları değerlendirmelerinde, öğrencilerin ortaokul türlerine göre sınıflandırılmalarında isabetli olunmadığına dair eleştiriler yapılıyor. Göçmenlerin özellikle de Türk öğrencilerin 4. sınıf sonrası ortaokul türlerine yönlendirilmelerindeki tutumlar, akademik çevrelerce tartışılan başka bir konu. Bazı araştırmacılar “Türk kökenli öğrenciler notlarına göre daha iyi okul türlerine tavsiye alıyor” derken, bazıları öğrencilerin hak ettiklerinden daha düşük seviye okul türlerine tavsiye aldıklarını iddia ediyor. [5]

Ancak öğretmenlerin öğrencileri değerlendirirken köken ayrımı yaptıklarına dair yayınlanan araştırmalar dikkate alındığında, Türk öğrencilerin notlarına göre daha iyi okullara yönlendirildiği iddiası bu açıdan geçersiz kalıyor. Yine de bu iddia, aşağıda sayılan nedenlerin sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir:

1. Öğrencilerin, öğretmenler tarafından derslerde olması gerektiğinden daha düşük notlarla değerlendirilmiş olma ihtimalinin yüksek olmasının bilinmesi,
2. Göçmenlikten kaynaklanan Almanca dil yetersizliği nedeniyle öğrencinin gerçek başarısını yansıtamaması,
3. Derslerin içeriğinde Almanya’da yaşayan her öğrencinin bildiği varsayılan, Alman yaşam tarzına ve kültürüne ait örnekleri anlamada, yaşam tarzı ve kültür farklılığından kaynaklanan nedenlerle göçmen öğrencilerin zorluklar yaşadığının (ön hazır oluşluk düzeyi) bilinmesi,
4. Bir sonraki okul aşamasında daha başarılı olabileceklerinin öğretmenlerce görülmesi.

Yukarıda sayılan nedenlerle Türk öğrenciler notlarına göre daha iyi bir okula kayıt yaptırabiliyor denilebilir.

Ancak pek az rastlanan bu tutum Türk öğrencilere tanınmış ayrıcalık anlamına gelmiyor. Bilakis göçmenlikten kaynaklanan mağduriyetleri az da olsa gidermeye yönelik olumlu bir davranış olarak değerlendirmek mümkün.

Öğretmenin okul tavsiyesiyle ilgili olarak velilerin dikkat etmesi gereken hususlardan birisi (eyaletlere göre değişmekle birlikte) KRV Eyaletinde çocukların 4. sınıf birinci dönem not ortalamalarının 3 (*Befriedigend*) orta ve daha iyi olması durumunda ortaokul olarak *Gymnasium* okullarına tavsiye alabileceklerinin bilinmesidir. Öğrencinin *Gymnasium*’da zorlanabileceğine veli olarak kanaat getiriliyorsa, o zaman *Realschule*, *Sekundarschule* veya *Gesamtschule*lere kayıt yaptırılması düşünülebilir. Tabii ki 4. Sınıfta 2 (*Gut*) iyi ve üstü ortalamaya sahip öğrenciler için *Gymnasium* tercih edilmelidir. Bazı Türk velilerinin

ifadelerine göre, not ortalaması ve davranışları *Gymnasium*'a gitmeye uygun olan tavsiye almış çocukları için bazı sınıf öğretmenlerinin “*Gymnasium*’da çocuğunuz zorlanır, ekonomik nedenlerle zorluk yaşayabilir. Eğer başarısız olursa düşük seviye okul türlerine gönderilir. Bu da çocuğu olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle siz çocuğu zorlamayın *Realschule* veya *Gesamtschule*ye gönderin” şeklinde sözlü tavsiyeler yapabiliyor. Öğretmenlerin tavsiyesi önemli olmakla birlikte velilerin, çocuklarını başarı durumlarına uygun okul türüne göndermelerinin yerinde olacağı, yersiz endişelerle daha düşük seviye okullara göndermenin ise öğrencinin akranları arasında kendini başarısız hissetmesine yol açabileceği hususu dikkatlerden kaçırılmamalıdır.

Ortaokulların 5 ve 6. sınıfları ‘Erprobungsstufe’ olarak adlandırılan deneme sınıflarıdır. Teorik olarak ilkökul 4. sınıfta yapılan yönlendirmeler, gidilecek okul türünü nihai olarak belirler. Deneme basamağındaki öğrenciler başarılarına göre Öğretmenler Kurulu kararıyla üst seviye okula gönderilebileceği gibi alt seviye bir okul türüne de gönderilebilir. Deneme kademesi en fazla üç yıl sürebilir. İsteğe bağlı olarak 5. sınıf veya 6. sınıf tekrar edilebilir. Ancak 5. sınıfta velinin onayı olmadan sınıfta kalma söz konusu değil. Öğrencilerin gittikleri okul türüne uygunlukları bu kademedeki tespit edildikten sonra öğrenciler kendi seviyelerine uygun olan ortaokula devam ederler. *Realschule*ye giden bir öğrencinin *Gymnasium* türündeki ortaokullara devam edebilmesi için ikinci yabancı dil derslerine 6. sınıfta başlaması gerekir.

Farklı ortaokul türlerinin sınıf geçme kriterleri de farklı olabilir. Bu nedenle öğrencilerin yıl sonunda sınıf geçme ve sınıfta kalma kuralları, okul türüne ve öğrencinin karnesine göre özel olarak değerlendirilmelidir. Sınıfta kalır karnesi alan öğrencilerle ilgili dikkat edilmesi gereken bir husus öğrencinin başarısız olduğu ders veya derslerle ilgili velilerin karneden 10 hafta önce uyarılmış olması zorunluluğudur. Bazen başarısız olunan dersle ilgili uyarılar birinci yarıyılı da yapılabilir. Öğrencinin başarısız olduğu ve sınıfta kalmasına neden olabilecek dersler hakkında velilerin uyarılmaması durumunda, okul yasasına göre öğrencinin sınıfta bırakılması mümkün olmayabilir. Bu tür durumlarda okul yöneticilerine hatırlatmada bulunulması ve uzmanlara danışılması hak kaybını önleyecektir. Sınıfta kalır karnesi alan bir *Gymnasium* öğrencisi veya *Realschule* öğrencisi daha düşük seviyedeki bir okul türüne gitmeyi kabul ederse, o okulda sınıfta kalmadan bir sonraki sınıfa devam edebilir. Bu özellikle açık liseyi okuma planı olan öğrenciler için ve Türkiye’de öğrenim hayatına devam etmeyi düşünen öğrenciler için sınıf kaybı yaşanmaması anlamında düşünülebilecek bir yöntemdir.

Öğrencilerin eğitim-öğretim hayatındaki önemli eşiklerden bir diğeri ortaokul mezuniyetidir. Ortaokul diploması okul türüne göre 9. ve 10. sınıflardan sonra alınır. Bu sınıflarda sınıf tekrarı, istenen diploma türünün elde edilememesi gibi sonuçlar olabilir. Bu nedenle hangi notlarla hangi diplomanın alınabileceğini belirleyen kuralları bilmek yararlı olacaktır. Örneğin, KRV Eyaleti için geçerli olan bir husus, Anadil Türkçe dersine katılanların yılsonu Türkçe sınavından aldıkları iki ve üzeri yılsonu notun zayıf olan bir başka dil dersi notunu telafi edebildiğidir. Anadil dersi Türkçeye katılan öğrenciler böylece daha iyi bir diploma alabileceği gibi olası sınıf tekrarını da önleme imkânı olabilecektir.

Gymnasium 9. sınıfı direkt geçenler ve *Gymnasium* dışındaki diğer ortaokulları (*FOR mit Qualifikation*) liselere devam edebilme yeterliliği derecesiyle bitirenler KRV Eyaletinde liselere gitmeye hak kazanıyorlar. Bu nedenle ortaokul 10. sınıf notları oldukça önemli. Ortaokul diploma notlarının yeterli olması durumunda öğrenciler liselere ‘*Gymnasium*, *Gesamtschule* veya *Berufskolleg*’lerde devam edebilecek ve lise (*Allgemeine Hochschulreife*)

diplomasını elde edebileceklerdir. Ayrıca ortaokul diplomasına göre ya meslek lisesine veya mesleki eğitim okullarına devam edebilirler. Öğrencilerin 9. ve 10. sınıfta hangi diplomaları alacağı ve o diplomalarla neler yapabileceği bilgisine önceden sahip olmak, çocuklarımızı kapasitelerine göre en uygun yola yönlendirebilmek açısından oldukça önemlidir.

Liselerin ve meslek liselerinin sınıf geçme ve ders seçme sistemleri ayrı bir uzmanlık gerektirir. Bu nedenlerle (*Gymnasiale Oberstufe*) liseye ve diğer meslek liselerine kayıtlarda okullar tarafından bilgilendirme toplantıları yapılır. Bilgilendirme toplantıları *Gymnasium* gibi diğer lise türlerinde de sıklıkla tekrarlanır ve öğrenciler okul sistemi hakkında bilgilendirilir. Öğrenciler lise seviyesinde yetişkin sayılabilecek yaşta oldukları için, okul sistemi ve seçilecek derslerle ilgili bilgilendirme toplantılarına kendileri katılmalı. Ayrıca anlaşılmayan durumlarda kendi sınıflarından sorumlu danışmanlarla her zaman görüşme ve bilgi alma imkânları da bulunuyor.

Lise döneminde hedef belirleme önemli

Öğrencilerin eğitim-öğretim hayatındaki bir başka önemli eşik lise mezuniyetidir. Liseye gitmeye hak kazanmak liseyi başarıyla bitirmek anlamına gelmemektedir. Zaten her liseye başlayan da diploma alamıyor. Türk öğrencilerin liseyi bitirme oranları istatistiklere göre diğer öğrencilerden daha düşük. Öğrencilerin bazıları lise birinci sınıfta, bazıları lise ikinci sınıfta bazıları da lise son sınıfta okuldan ayrılmak durumunda kalıyor. Özellikle lise son sınıfta kalan veya *abitur* sınavlarında başarısız olan öğrenciler arasında Türklerin diğerlerine göre oransal olarak dikkat çekici bir fazlalığı var. Bir kısım öğrenciler normal lise diploması alamadıkları için meslek lisesi diploması almaya yöneliyor.

Liselere devam eden Türk öğrenciler arasındaki liseyi bitirme oranının diğerlerine göre daha düşük olması, üzerinde durulması gereken konulardan biri. Aileler ve öğrenciler liselerde sınıf geçme ve alınacak diplomalar konusunda bilgilerini artırmalıdır. Ayrıca öğrencilerin bu dönemde mesleki ve akademik hedeflere sahip olması başarılarına katkı sağlayacaktır.

Eğitim, aile mirasının bir parçası

Anaokulundan başlayarak zorunlu eğitim süresince öğrencilerin geçtiği aşamalar ve dikkat edilmesi gereken hususlara çok genel olarak dikkat çekilmiş oldu. Çocukların bu süreçte karşılaşılabilecekleri ancak burada değinilmeyen özel durumlar elbette ki olabilir. Veliler, bu süreçte kendilerini yetersiz hissettiklerinde veli derneklerinden, öğretmenlerden, eğitimle ilgili gönüllü kuruluşlardan ve Eğitim Ataşeliklerinden danışmanlık alabilirler.

Çocuklarımızı eğitim-öğretim hayatında desteklemek, kendi yeteneklerine uygun meslek seçimini yapmalarını sağlamak, madden ve manen yaşadığı topluma faydalı, başarılı ve mutlu bir birey olmalarını temin etmek, onlara yapılabilecek en büyük iyilik ve bırakılacak en iyi mirastır. Tekraren vurgulamak gerekirse binalarda temel ne kadar hayati önem taşıyorsa, çocukların eğitim ve öğretim hayatının temelini oluşturan anaokulu ve ilkokul dönemi de o derece önem taşır. Bilinçli, bilgili ve ilgili veliler çocuklarını başarıya taşırlar.

Necmettin Güler

Münster Eğitim Ataşesi V.

Kaynaklar:

1. (<http://diasporahaber.com/okulda-ayrimcilik-ayni-performansa-dusuk-not/>),
(<http://www.spiegel.de/lebenundlernen/schule/tuerkische-schueler-schlechtere-noten-fuer-gleiche-leistungen-a-1219776.html>)
2. (https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialleistungen/Kindertagesbetreuung/Tabellen/Tabellen_Betreuungsquote.html;jsessionid=A5FC366004097E4E779B695469EFA292.InternetLive2)
3. (https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialleistungen/Kindertagesbetreuung/Tabellen/Tabellen_BetreuungsquoteMigrationshintergrund.html)
4. <http://www.spiegel.de/lebenundlernen/schule/tuerkische-eltern-im-zweifel-fuer-die-hoehere-schule-a-713229.html>